

КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА ВРЕМЕНА АСОЦИРАЊА ДЕЦЕ НОРМАЛНОГ ГОВОРНО-ЈЕЗИЧКОГ РАЗВОЈА И ДИСФАЗИЧНЕ ДЕЦЕ

Наташа Д. Чабаркапа^{1,2*}, Сашка Фашић², Игор Бузјановић^{1,2}

¹Институт за експерименталну фонетику и патологију говора

²Центар за унапређење животних активности

Изучавање децејезика у периоду његовог настанка (од 0 до 7 година) управо казује о значајној улози говора у развоју децејезичкој личности. Утицај појединих језичких категорија на асоцијације моћује је уочити испитивајући говорно-језички развој деце која имају говорно-језичке поремећаје. У раду су приказани резултати испитивања времена давања слободних асоцијација код деце узраса од 5 до 7 година са дијагнозом развојне дисфазиије и деце са нормалним говорно-језичким стањем.

Узорак је чинило 100 деце са развојном дисфазиијом (експериментална група) и 200 деце са нормалним говорно-језичким развојем (контролна група).

Као мерни инструменти коришћени су Тести асоцијација за децу предшколског узраса, аутора Наташе Д. Чабаркапе. Тести садржи 40 речи стимулуса које се кажу деци и на које она дају слободне асоцијације.

Показује се да деца са нормалним говорно-језичким развојем дају значајно већи број слободних асоцијација од својих вршњака са развојном дисфазиијом, као и да им је потребно много мање времена за сваку асоцирану реч него деци са развојном дисфазиијом. Извршено је и поређење између појединих узрасних категорија деце из контролне и деце из експерименталне групе. Утврђено је да постоје значајне разлике у времену асоцирања како између група у целини, тако и између појединачних узрасних категорија деце са дисфазиијом и деце нормалног говорно-језичког развоја. Применом анализе варијансе и Пирсоновог коефицијента линеарне корелације, извршене су и анализе унутар експерименталне групе које се односе на узрасне разлике. У дискусији

---

* E-mail: natasadcabarkapa@gmail.com

резултата извршена је компаративна анализа између два подузорка испитаника. Утврђено је да постоје различити резултати унутар два подузорка испитаника.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: време асоцирања, дисфазична деца, деца нормалног говорно-језичког развоја, узраст деце

УВОД

Асоцијације речи можемо дефинисати као везу између две или више речи створена према асоцијативним законима. Тачније, може се рећи да овај појам означава појаву кад год је једна реч изречена или помишљена, друге речи се јављају истовремено (или у непосредном следу) у свести говорника или слушаоца. Слободне асоцијације су оне где однос између асоцираних елемената (дражи и одговора) није ограничен на неку посебну врсту. Област слободних асоцијација је релативно неистражена. Настанак асоцијација, њихова повезаност са осталим елементима језичког система као и повезаност са значењем и мисаоним процесима представљају предмет интезивног изучавања. Посматрање и проучавање ових међузависности можда је најприступачније кроз анализу дечијег језика (од 0 до 7 година), јер се у том периоду језик најдинамичније развија. Како се у периоду тог развоја језички елементи развијају по одређеној закономерности, лонгитудинално истраживање може указати на утицај развијености речника, граматике и других језичких конституената на асоцијације. Две основне врсте асоцијација речи јесу слободне (неограничене) и контролисане (ограничене) асоцијације. Када однос између асоцираних елемената (тј. дражи и одговора) није ограничен на неку посебну врсту онда су то слободне асоцијације. Тако да се сматра да ту потпуно владају закони асоцијације, док код контролисаних асоцијација драж и одговор треба да буду у неком задатом односу (односу супротности, синонимности, атрибутивности, подређености и др.) и тако се ограничава деловање асоцијативних закона (Гашић–Павишић, 1981).

Техника слободних асоцијација речи се заснива на томе да се испитанику саопшти реч-драж и затим се бележи његов одговор, тј. прва реч која му се јавила у свести после примања речи–дражи. Поред одговора бележи се и реакционо време (РТ), тј. време протекло између дражи и одговора. Техника слободних асоцијација има два основна облика: континуране (непрекидне) асоцијације и дискретне (раздвојене) асоцијације. Код континуираних асоцијација испитаник треба да на реч-драж одговори са свим речима које му се јаве у свести у току одређеног времен-

ског периода (обично у току једног минута). Код дисретних асоцијација се тражи само једна реч као одговор (Гашић– Павишић, 1984).

КЛАСИФИКАЦИЈА СЛОБОДНИХ АСОЦИЈАЦИЈА

Системи на основу којих се врши класификовање слободних асоцијација речи представљају емпиријску примену теоријских схватања о структури асоцијативног процеса и очиниоцима који одређују асоцијације. Пример психолошке класификације је позната Вудвортова класификација која садржи следеће класе: дефиниције (са синонимима и надређеним одговорима); допуне или предикације; приређени одговори (са одговорима супротности); и процене вредности или личне асоцијације. Ипак, без обзира на број уведених класа, свака класификација мора имати и класу неодређених (преосталих, мешовитих, разноврсних) одговора (Вудворт, 1959).

У савременим истраживањима преовлађују лингвистичке класификације слободних асоцијација. Критеријуми код тих класификација нису потпуно исти код свих аутора, али се могу свести на припадност речидражи и одговора истим или различитим граматичким категоријама. На основу примене овог критеријума може се говорити о парадигматском и синтагматском односу као карактеристици садржаја асоцијација. (Чабаркапа, и сар. 2005).

Утврђено је да је већи број парадигматских одговора повезан са вишим нивоом језичког развоја, као и да је парадигматска тенденција стабилнија од синтагматске (Деесе, 1965).

Карактеристике дистрибуције учесталости асоцијација су: Општост, разноврсност и идиосинкратичност. Разноврсност представља просечан број различитих одговора на једну реч–драж. Између општости и разноврсности углавном постоји негативан однос: Висока општост асоцијација обично доводи до смањења разноврсности одговора (Палермо ет ал. 1963). Идиосинкратичност асоцијација представља просечан број одговора са учесталошћу један у одређеном узорку испитаника. Овак показатељ представља способност појединих испитаника да дају оригиналне и неуобичајене одговоре (Jenkins et all, 1964).

Речник је област језика који може бити користан за процену говорно-језичких способности код деце. Често се користи и као део процене у идентификовању тешкоћа у развоју код деце. Истраживање је показало да се на основу знања о богатству речника једног детета може предвидети његова каснија успешност у другим аспектима говора и језика (читање, писање). (Голдстеин, 2004)

Превазилажење проблема који прате лонгитудинална истраживања (најчешће су везани за конзистентност узорка), као један од могућих приступа је и проучавање патолошких форми говора и језика, њихово поређење са нормалним говорно-језичким развојем. Познавање патологије у говору омогућава јасно дефинисање нивоа говорно-језичке развијености а тиме и његову компарацију са нормалним говорно-језичким развојем чиме се може остварити увид у утицај развијености појединих елемената језика на асоцијације. Зато смо у нашем истраживању, као говорну патологију навели развојну дисфазија.

Развојна дисфазија је развојни језички поремећај, односно поремећај развоја експресивног (језичке продукције) и рецептивног говора (језичког разумевања) са специфичним патолошким обрасцем испољавања (дисторзијом и супституцијом фонема и речи које добијају облик парафазичних продукција), а који се не јављају ни у једном стадијуму нормалног језичког развоја, а које се задржавају веома дуго, док је социјални развој ове деце релативно нормалан, без губитка слуха, менталне ретардације, аутизма или других поремећаја. (Голубовић, и сар. 2002).

Чабаркапа дефинише развојну дисфазију као развојни говорно-језички поремећај, који условљава потешкоће у разумевању, продукцији и коректној употреби граматичких облика који се манифестује поремећајем у фонолошкој и синтаксичкој структури, морфофонологији, инфлективној и деривационој морфологији и синтези језичких секвенци (Чабаркапа, и сар. 2007.).

Дисфазична деца имају тешкоће у савладавању вишесложних речи, због немогућности да савладају укупан број слогова унутар истих, те постоји тенденција ка њиховом скраћивању нпр: паво уместо плаво, или ка њиховом изговарању само почетним или само завршним слоговима. Наредни ниво тешкоћа представљају консонантски кластери, где дете, иако има одређени глас, није у стању да га употреби у сугласничком (Чабаркапа, и сар. 2007).

Постојање објективних инструмената за процену нивоа говорно-језичке развијености деце са развојном дисфазијом (батерија тестова) омогућава процену развијености појединих елемената језика, а самим тим и испитивање њиховог утицаја на формирање асоцијација.

У овом раду смо желели да утврдимо да ли се, како се и колико се време асоцирања слободни асоцијација код деце предшколског узраста са дијагнозом развојне дисфазије разликује од оног који постоји код њихових вршњака нормалног говорно-језичког развоја, као и какве су те разлике у односу на по и узраст.

МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТУП

Циљеви истраживања

1. Испитати минимално и максимално време асоцирања код контролне и експерименталне и групе.
2. Испитати да ли постоје значајне разлике између просечног времена асоцирања између контролне и експерименталне групе.
3. Испитати да ли постоје полне разлике у просечном времену асоцирања у контролној и експерименталној групи.
4. Испитати да ли постоје узрасне разлике у просечном времену асоцирања у контролној и експерименталној групи.

Узорак

Узорак испитаника, на ком је спроведено истраживање, чини 100 деце са дијагнозом развојне дисфазје и 200 деце нормалног говорно – језичког развоја, узраста од 5 до 7 година. Испитаници су разврстани у четири узрасне групе тако да разредни интервал износи шест месеци: 1) од 5 до 5,5 година; 2) од 5,6 до 5,11 година; 3) од 6 до 6,5 година; и 4) од 6,6 до 7 година. Узрасне структуре контролне и експерименталне група су уједначене.

Као инструмент за прикупљање података коришћен је тест асоцијација, чији је аутор у односу на композицију листе и начин оцењивања асоцијација Наташа Д.Чабаркапа. Тест садржи 40 речи стимулуса које се кажу деци и на које она дају слободне асоцијације.

У оквиру пројекта „Мултидисциплинарна истраживања ресурса српског језика и апликација у лингвистици, дефектологији и комуникацијама“ формирана је листа од 500 речи која представља асоцијативни речник. Из те листе одабрали смо и направили листу од 40 речи, које су сложене по категоријама речи (именице, придеви, глаголи) , и према припадајућим деловима на основу којих се схвата и формира целина (лица, главе, тела, воћа, поврћа, кућа и сл.).

РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

Минимално време асоцирања које смо добили код деце са дисфазјом износи 320 секунди (5 минута и 20 секунди) , а максимално забележено време асоцирања је 735 секунди (12 минута и 15 секунди). Просечно време асоцирања у експерименталној групи је 496,22 секунде.

Време асоцирања које је мање од просечног (од 320 до 492 секунде) има 53% деце, а 47% деце из те групе има време асоцирања изнад просечне вредности (од 500 до 735 секунди).

Минимално просечно време асоцирања, које говори о брзини давања асоцијација с обзиром на број асоцираних речи, код деце са дисфазом износи 2,32 секунде, а максимално просечно време асоцирања 16,18 секунди. Аритметичка средина износи 8,41 секунду, односно деца са дисфазом у просеку дају асоцијације на сваку од 40 речи стимулуса за 8,41 секунду. просечно време асоцирања испод аритметичке средине (2,32 секунде до 8,27 секунди) има укупно 54% деце, а 46% деце из те групе имају просечно време асоцирања једнако или дуже од просека (од 4,81 до 16,18 секунди).

Подаци су израчунати и за контролну групу испитаника, а затим је извршено поређење. Аритметичка средина за укупно време асоцирања у контролној групи износи 395,44 секунде, што је за 100,78 секунди у просеку мање у односу на експерименталну групу. Разлика је значајна на нивоу 0,01, па са 99% поузданости закључујемо да је деци са дисфазом потребно значајно више времена (100,78 секунди више у просеку) да дају асоцијације на 40 речи стимулуса него деци нормалног говорно–језичког развоја.

Табела бр. 1 – Време асоцирања у контролној и експерименталној групи

	Контролна гр.(200)		Експериментална гр.(100)		т-тест и значајност
	АС	СД	АС	СД	
време:					
укупно	395,44	208,64	496,22	90,69	т = 5.82 (ниво 0,01)
просечно	4,75	2,71	8,41	3,15	т = 9.92 (ниво 0,01)

Аритметичка средина за просечно време асоцирања (укупно време асоцирања подељено са укупним бројем асоцираних речи) у контролној групи износи 4,75 секунди, што је за 3,65 секунди у просеку мање у односу на експерименталну групу. Разлика је значајна на нивоу 0,01, па са 99% поузданости закључујемо да је деци са дисфазом за сваку асоцирану реч (на свих 40 речи стимулуса) потребно значајно дуже времена (за 3,65 секунди у просеку) него деци нормалног говорно – језичког развоја.

Утврђено је да између контролне и експерименталне групе постоје и значајне разлике између стандардних девијација (које говоре о распршењу резултата око аритметичких средина унутар група). Стандардна девијација за укупно време асоцирања у контролној групи износи 208,64, што је статистички значајно више у односу на распршење резултата у експерименталној групи (СД = 90,69). Левенсов тест, који говори о значајности разлика разлика између стандардних девијација износи $F = 12,28$ и значајан је на нивоу 0,01. То говори да је у контролној групи присутна хетерогеност када је у питању укупно време асоцирања (укупно време асоцирања се креће од минималних 190 до максималних 1270 секунди) у односу на децу са дисфазијом. Односно, са 99% поузданости можемо закључити да се деца нормалног говорно–језичког развоја међу собом значајно више разликују у погледу укупног времена асоцирања, него деца са дисфазијом (распон резултата од 320 до 735 секунди).

Време асоцирања с обзиром на пол деце у контролној и експерименталној групи

Први фактор на основу којег смо вршили поређење је укупно време асоцирања и показало се да је статистички значајан. То је потпуно у складу са резултатима о значајности разлике између аритметичких средина, па није потребан посебан коментар. Други фактор, пол, као и интеракција фактора немају статистички значајан утицај на варијансу резултата укупног времена асоцирања.

Резултати двофакторске анализе варијансе су другачији када је у питању просечно време асоцирања. Варијанса која је изазвана припадношћу групи деце нормалног говорно–језичког развоја, тј. групи деце са дисфазијом, је поново статистички значајна на нивоу 0,01. Варијанса која је изазвана полом није довољно велика да би била статистички значајна. Интеракција фактора има статистички значајан утицај и то на нивоу 0,01.

Како показују резултати из табеле број 2, у контролној групи девојчицама и децачима је потребно приближно исто времена за појединачну асоцирану реч. У експерименталној групи постоји потпуно другачија ситуација. Разлика између полова је далеко већа. У контролној групи она износи 0,35 секунди, а у експерименталној 1,51 секунду. Наиме, децачима са дисфазијом је потребно значајно више времена за сваку појединачну асоцирану реч него девојчицама са дисфазијом.

Табела бр. 2 – Просечно време асоцирања с с обзиром на пол деце у контролној и експерименталној групи

Пол испитаника:	Просечно време асоцирања – АС		укупно:
	Контролна гр. (200)	Експериментална гр. (100)	
женски (131)	4,93	7,38	5,53
мушки (169)	4,58	8,89	6,32
укупно (300):	4,75	8,41	5,97
фактори:	бр. степени слободе	Ф– тест	значајност:
К / Е група	1	85,971	ниво 0,01
Пол испитаника	1	2,511	Није значајно
Интеракција фактора	1	6,448	ниво 0,01

ВРЕМЕ АСОЦИРАЊА С ОБЗИРОМ НА УЗРАСТ ДЕЦЕ У КОНТРОЛНОЈ И ЕКСПЕРИМЕНТАЛНОЈ ГРУПИ

Резултати двофакторске анализе варијансе показују да оба фактора имају статистички значајан утицај на варијансу укупног времена асоцирања. Први фактор, дисфазија тј. нормалан говорно– језички развој, има далеко већи утицај на варијансу и значајан је на нивоу 0,01 (што је у складу са резултатима о значајности разлика између аритметичких средина).

Интеракција фактора нема статистички значајан утицај на варијансу укупног времена асоцирања.

Како показују резултати из табеле број 3, фактор, односно узраст деце, значајан је на нивоу 0,05. У оба подузорка, као и на нивоу узорка у целини, присутна је следећа тенденција: како се повећава узраст деце укупно време асоцирања се смањује, али само до одређеног узраста. Најмлађа деца (узраст 5 до 5,5 година) имају најдуже укупно време асоцирања и оно се скраћује на следећа два узраста (5,6 до 5,11 година, и 6 до 6,5 година). Потом, укупно време асоцирања се не смањује, већ расте на најстаријем узрасту (6,6 до 7 година).

Табела бр. 3 – Укупно време асоцирања с обзиром на узраст деце у контролној и експерименталној групи

узрастне групе:	Укупно време асоцирања – АС		укупно:
	контролна гр. (200)	експериментална гр. (100)	
1) 5,0 до 5,5 (45)	491,22	526,95	508,69
2) 5,6 до 5,11 (55)	382,08	511,47	422,07
3) 6,0 до 6,5 (65)	337,23	475,82	373,48
4) 6,6 до 7,0 (135)	407,52	482,84	432,07
укупно (300):	395,44	496,22	429,03
фактори:	Бр. степени слободе	Ф– тест	значајност:
К / Е група	1	16,139	ниво 0,01
Узраст испитаника	3	2,744	ниво 0,05
Интеракција фактора	3	0,940	Није значајно

Резултати двофакторске анализе варијансе за просечно време асоцирања се поново разликују од резултата за укупно време асоцирања. Статистички значајан утицај имају оба фактора, као и интеракција фактора. Постоји разлика између експерименталне и контролне групе, односно деци са дисфазацијом је потребно више времена и када је у питању просечно време асоцирања. Једино је утицај тог фактора израженији.

Утицај варијабле узраст, како показују резултати из табеле број 4 у овом случају је статистички значајан на нивоу 0,01. Поред тога, уочавамо да су разлике између узрастних група унутар контролне и унутар експерименталне групе другачије. У групи деце нормалног говорно – језичког развоја најмлађи имају најдуже просечно време асоцирања, које се на следећем узрасту значајно скраћује. Даље промене су мале и остају на скоро истом нивоу. У групи деце са дисфазацијом најмлађа деца, такође, имају најдуже просечно време асоцирања. Међутим, скраћење времена се наставља и након узраста 5,6 до 5,11 година, и у овом случају смо извршили корелациону анализу унутар два подузорка. Коефицијент линеарне корелације из „сирових“ података у контролној групи скоро да је једнак нули, и он износи $r = -0,04$ и он није статистички значајан.

Насупрот томе, у групи деце са дисфазијом, добијена је средње висока негативна корелација значајна на нивоу 0,01 – коефицијент корелације износи $r = -0,41$. Са 99% поузданости закључујемо да се код деце са дисфазијом просечно време асоцирања скраћује паралелно са повећањем узраста деце.

Буљанчевић и други аутори такође утврђују да постоје узрастне разлике испитујући карактеристике слободних асоцијација речи код деце која муцају и то на узрасту између 9-те и 11-те године и указали да постоје значајне промене тј. да се идиосинкратичност и разноврсност одговора смањивала а општост повећавала са узрастом. (Буљанчевић, ет ал., 2003).

Табела бр. 4 – Просечно време асоцирања с обзиром на узраст деце у контролној и експерименталној групи

Узрастне групе:	Просечно време асоцирања – АС		укупно:
	Контролна гр. (200)	Експериментална гр. (100)	
1) 5,0 до 5,5 (45)	6,07	10,37	8,17
2) 5,6 до 5,11 (55)	4,35	9,45	5,92
3) 6,0 до 6,5 (65)	4,24	7,28	5,04
4) 6,6 до 7,0 (135)	4,86	7,46	5,71
укупно (300):	4,75	8,41	5,97
фактори:	бр. степени слободе	Ф-тест	значајност:
К / Е група	1	103,508	ниво 0,01
Узраст испитаника	3	7,885	ниво 0,01
Интеракција фак.	3	2,793	ниво 0,04

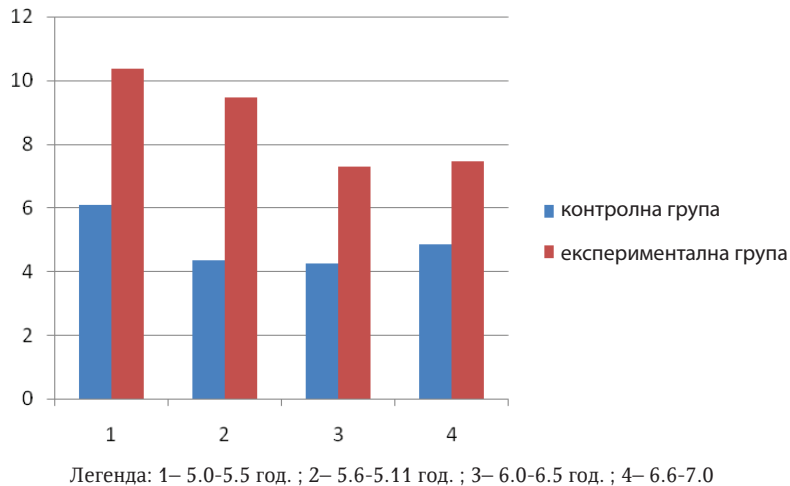
ЗАКЉУЧАК

Деци из експерименталне групе, тј. деци са развојном дисфазијом предшколског узраста потребно је значајно дуже времена да дају асоцијације на свих 40 задатих речи (100,78 секунди више у просеку) него деци нормалног говорно–језичког развоја. Поред тога, утврђено је да је контролна група значајно хетерогенија у односу на децу са дисфазијом. Односно, унутар подзорка деце нормалног говорно – језичког развоја постоје значајно веће индивидуалне разлике у погледу укупног времена асоцирања, него унутар подзорка деца са дијагнозом дисфазије.

Резултати нашег истраживања су показали да постоји значајна разлика између укупног времена асоцирања и просечног времена асоцирања. Укупно време асоцирања је време које дете утврђује дајући асоцијације на свих 40 речи стимулуса, а просечно време се израчунава тако што се укупно време асоцирања подели са укупним бројем речи које је дете изговорило на свих 40 речи стимулуса. Наглашавамо да је приликом оцењивања резултата са теста асоцијација неопходно узети у обзир не само укупно време асоцирања, већ и просечно време асоцирања јер се показало статистички значајно.

На основу резултата двофакторске анализе варијансе закључили смо да на просечно време асоцирања, поред фактора нормалан говорно–језички развој наспрам дисфазије (који у свим ситуацијама има утицај на варијансу), значајан утицај има и интеракција фактора нормалан говорно–језички развој наспрам дисфазије и фактора пол деце. Дечацима са дисфазијом је потребно значајно више времена за сваку појединачну асоцирану реч него девојчицама. У контролној групи, девојчицама и дечацима је потребно исто време за сваку појединачну асоцијацију. Поред фактора нормалан говорно – језички развој наспрам дисфазије, на укупно време асоцирања значајно утиче и фактор узраст деце. Интеракција фактора у овом случају, није статистички значајна.

На варијансу просечног времена асоцирања, поред фактора нормалан говорно – језички развој наспрам дисфазије, значајно утичу и фактор узраст деце, као и интеракција тог фактора са фактором нормалан говорно – језички развој наспрам дисфазије.

Графикон бр. 1– Просечно време асоцирања по узрастним групама у контролној и експерименталној групи

Разлике између узрастних група унутар контролне и унутар експерименталне групе су другачије. У групи деце нормалног говорно – језичког развоја најмлађи имају најдуже просечно време асоцирања, које се на следећем узрасту значајно скраћује. Даље промене су мале и остају на скоро истом нивоу. У групи деце са дисфазом најмлађа деца, такође, имају најдуже просечно време асоцирања. Међутим, скраћење времена се наставља и након узраста 5,6 до 5,11 година

ЛИТЕРАТУРА

5. Буљанчевић М., & Вуковић М. (2003): *Слободне асоцијације речи код деце која муцају*, Институт за експерименталну фонетику и патологију говора, Београд.
6. Deese J. (1965) : *The Structure of Associations in Language and thought*, The John Hopkins Press, Baltimore.
7. Goldstein, P. (2004): *Helping Young Children with Special Needs Develop Vocabulary*, Early Childhood Education Journal, Vol. 32, No. 1, August 2004
8. Гашић-Павишић, С.(1984): *Асоцијативне норме за предшколски узраст*, Институт за педагошка истраживања, Просвета, Београд.
9. Гашић-Павишић, С. (1981): *Слободне асоцијације речи код деце*, Институт за педагошка истраживања, Просвета, Београд.
10. Голубовић, С., Јовановић– Симић, Н.(2002): *Ауменшиативна комуникација*, Београдска дефектолошка кола, 3: 72-84, Београд.
11. Jenkins, J., & Palermo D. (1964): A Note of Scoring Word Association Test, *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, 3, str. 158-160.
12. Palermo D., & Jenkins J (1963): Frequency of Superordinate Responses to a Word Association Test as a Function of Age, *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, str. 378-383.
13. Чабаркапа Н., Пунишић С., & Суботић М. (2005) : *Упоредна анализа фреквенцијској речника и учесталости лексичких одредница код дисфазичне деце и деце са нормалним јоворно језичким развојем*, Настава и васпитање, 4-5. Београд
14. Чабаркапа, Н., Пунишић, С., Суботић, М., Човић, Б., (2007): *Учесталости слободних асоцијација деце са развојном дисфазијом*, Педагогија, 3: 453-458, ISSN 0031-3807, Београд.
15. Чабаркапа, Н., Пунишић, С., Суботић, М., Човић, Б. (2007): *Учесталости врста слободних асоцијација код деце са дисфазијом и код деце нормалној јоворно-језичкој развоја на предшколском узрасту*, Београдска дефектолошка школа 1/2007, 91-98, ISSN 0354-8759, Београд.
16. Вудворт, Р.(1959): *Експериментална психологија*, Научна књига, Београд.

**COMPARATIVE ANALYSIS OF ASSOCIATION TIME OF CHILDREN
WITH NORMAL SPEECH AND LANGUAGE DEVELOPMENT
AND DYSPHASIC CHILDREN**

NATAŠA ČABARKAPA^{1,2}, SAŠKA FATIĆ²,
IGOR BUZGANOVIĆ^{1,2},

¹The Institute for Experimental Phonetics and Speech Pathology, Belgrade

²Life Activities Advancement Center, Belgrade

SUMMARY

Research of child language in the early period (0 to 7 years) can be very helpful, because the development of language is rapid and dynamic. Influence of same language categories on the associations can be seen in children with speech and language impairment. This paper presents the results of study of free verbal association in the children from 5 to 7 years old with developmental dysphasia and normal children.

The sample consisted of 100 children with developmental dysphasia (experimental group) and 200 normal children (control group). Association test was used for pre-school children, by Natasha D. Cabarkapa. The test contains 40 words stimuli that children say and to whom they give free associations. We show that normal children give significant large number of free associations and they show shorter reaction time than their compeers with developmental dysphasia.

In addition to comparing the control and experimental groups as a whole, made the comparison between different age groups of children in the control and experimental groups of children. It was found that there are significant differences in the time of association between groups as a whole, and between individual age groups of children with dysphasia and children with normal speech development. By using analysis of variance and Pearson's linear correlation coefficient, and analysis were performed within control and experimental groups within related to age differences. In the discussion of the results were analyzed and compared between the two samples of respondents. It was found that there are different age trends within the two samples of respondents

KEY WORDS: time of association, dysphasic children, children with normal speech–language development, age of children